

Ob gozdni stezi iz hrvaške vasi Cvetlin do dveh slovenskih cerkvic v Halozah je s križem označeno, kje se je končalo življenje Janeza Šmigoca.

Foto: Tomislav Jagačić

»Očeta dolgo ni bilo iz Cvetlina in že se je začela spuščati noč,« mi je pripovedoval njegov sin Janez. »Vzel sem baterijo in mu šel naproti. Dobro poznam gozdno stezo, po kateri je vedno hodil tja dol. Morebiti se je kje zadržal, sem si mislil. Ljudje v vaseh na hrvaški strani so ga dobro poznali in so ga imeli radi. Žal sem takoj na začetku gozdne steze, neda-leč od slovenske meje v grabnu nekaj metrov nižje, kjer je bilo vse gosto obraslo z gozdnim drevjem, videl ležati človeka. Stopil sem bližje in ga osvetlil z baterijo...«

Za nekaj trenutkov je zatem prenehal govoriti in je šele potem nadaljeval: »Imel je okrvavljeno glavo, predmeti iz nahrbtnika so bili razmetani naokrog. Bil je moj oče. Mrtev. Jokal sem. Prav tako mama Tilka in sestra Ivanka, poročena v bližnji vasi, ko sem jima povedal. In tudi moji mali nečakinji Leja in Andreja sta jokali za svojim dedkom.«

Janezovi otroci so s križem in datumom na gozdni stezi zaznamovali kraj, kjer je za vedno nehalo biti srce Janeza Šmigoca, čuvaja haloških biserov.

Povedali so mi ljudje v hrvaški vasi Cvetlin, da ni hiše, iz katere ne bi odšel vsaj eden na zadnje slovo od Janeza na vaško pokopališče v Leskovec.

Pokojni Janez je ljubosumno čuval spominsko knjigo, ki je pri hiši že od leta 1916 in ki so jo skrivali tudi med nemško okupacijo. Kadarkoli sem bil pri njih, me je vedno prosil, naj kaj napišem. Ko sva bila tam zadnjič, mi je spominsko knjigo prinesel sin Janez. Vanjo sem tedaj zapisal: »Tokrat sva se prišla poklonit spomnu dragega in dobrega človeka, ki se je pisal Janez Šmigoc...« Zdaj, v teh mesecih, ko prav visoko povprečen planinec ne gre, bi bila pot v slovenske Haloze, na tamkajšnje nebeško lepe griče in tudi k cerkvicam svete Magdalene in svetega Avgušтина, kar primeren planinski izlet. Ne dvomim, da bo vsakemu ostal v enako lepem spomnu kot so ostali meni vsi dosedanj. In vsekakor se ustavite pri Šmigočevih in s svojim obiskom ohrabrite te ljudi, ki vsaj pozimi živijo tako daleč od ljudi čisto na robu države.

GORNIŠKO PISMO KONRADA GESNERJA UČENEMU PRESLAVNEMU PRIJATELJU

POLTISOČLETNO OBČUDOVANJE GORA

Konrad Gesner se je rodil leta 1516 v Zürichu. Ker so bili njegovi starši revni, je zanj skrbel njegov sorodnik. Najprej je obiskoval tamkajšnjo samostansko šolo, nato pa od leta 1533 do 1535 študiral teologijo v Bourgu in Parizu. Ko se je vrnil v Zürich, se je oženil in poučeval v osnovni šoli, v prostem času pa se je posvečal medicini. Prijatelji so poskrbeli za štipendijo in leta 1536 se je vpisal na univerzo v Baslu. Že naslednje leto je prevzel stolico za grščino na pravkar ustanovljeni akademiji v Lausannu. Po treh letih je nadaljeval študij medicine v Montpellieru. Zatem je do prezgodnje smrti deloval kot zdravnik in predavatelj v Zürichu.

Kot zdravnik je bil Gesner dobro seznanjen z mineralnimi, alkimističnimi in živalskimi zdravili. Vnet je bil predvsem za razvoj terapije, ki si jo je prizadeval obogatiti z rastlinskimi zdravili, zraven tega pa se je zanimal tudi za zdravilno učinkovanje kopeli v toplih. Svoje znanje je strnil v zdravilskem priročniku, ki so ga prevedli v številne tuje jezike, napisal je tudi delo o človeških čutilih ter spise o kirurgiji in ginekologiji.

Zelo pomembno je Gesnerjevo ukvarjanje z naravoslovjem. Kot izvrsten poznavalec naravoslovnih

spisov od antike naprej si je prizadeval kritično pretesti vse dotedanje znanje ter ga obogatiti in posodobiti s svojimi osebnimi opažanji in spoznanji. Njegovo delo o živalskem svetu v štirih zvezkih je izšlo, še obsežnejše delo o rastlinah v več zvezkih pa je ostalo nedokončano, ker mu je leta 1565 epidemija kuge iztrgala pero iz roke.

Gesner je bil zavzet opazovalec vsega živega in neživega sveta okrog sebe, vesoljne narave. Tudi gorskega sveta! Bil je eden od prvih gornikov, ki so se odpravljali na vrhove z resničnim veseljem. Gore so bile zanj prav posebno, veliko doživetje.

Gesnerjevi osebni vtisi so ohranjeni v številnih pismih, ki so dragocen vir tudi za proučevalce gorništv. Sleherna poglobljena zgodovina gorništv mora Gesnerja upoštevati.

Iz Gesnerjeve zapuščine smo izbrali pismo, ki naj v prevodu nekoliko osvetli čas, ko so se prvi gorniki odpravljali na bližnje alpske vrhove. Pismo je bilo naslovljeno na učenega prijatelja v Glarusu.

***

Preslavnega gospoda **Jakoba Vogla** pozdravlja **Konrad Gesner**, zdravnik.

Odločil sem se, nadvse spoštovani Vogel, da se bom odsihmal, dokler mi bo Bog naklonil življenje, vsako leto povzpel na nekaj gora ali vsaj na eno, če bodo rastline cvetele, deloma zato, da le-te spoznam, deloma pa zato, da si na častivreden način krepim telo in razveseljujem duha. Zakaj kakšno veselje je in, kajne, kakšno zadovoljstvo za čutečega duha, občudovati mogočno gmoto gorovja kot prizor, hkrati pa dvigati glavo v oblake. Ne vem, kako je mogoče, da je duša pretresena ob teh nedoumljivih višavah in zatopljena v opazovanje vzvišenega stavbenika. Topoglavci se ničemur ne čudijo, čepijo v svojih sobah in ne vidijo velikih prizorov veselja; zavlečejo se v kot kakor polhi pozimi in sploh ne pomislijo na to, da je človeški rod na svetu zato, da bi ob njegovih čudesih dojel kaj višjega, celo najvišje bistvo. Tako so topoumni, da kakor prašiči boljčijo samo v tla in nikdar ne dvignejo obraza, da bi se zazrli proti nebu, nikoli ne dvignejo oči proti zvezdam. Naj se valjajo v blatu, naj se plazijo, zaslepljeni od dobičkaželjnosti in hlapčevskega stremuštva! Tisti, kateri si utirajo pot k modrosti, pa bodo še naprej s telesnimi in duhovnimi očmi opazovali pojave v tem zemeljskem raj; med njimi nikakor niso najbolj neznatni visoka slemena in gore, ki se s svojimi nepristopnimi stenami in divjimi pobočji dvigajo proti nebu, ostre pečine in senčni gozdovi...

Po tem sklepam, da je sovražnik narave, komur se vzvišene gore ne zdijo vredne temeljitega opazovanja. Vrhovi visokega gorovja so prav gotovo videti vzvišeni nad navadno usodo in odmaknjeni od našega vihranja, kakor da bi bili v nekem drugem svetu. Popolnoma drugačna je tam gori moč mogočnega sonca in zraka in vetrov. Sneg je tam večer; celo ta mehka snov, ki se pri stiku s prsti scedi, priča o napadih pripeke. Tudi ne kopni sčasoma, temveč zmruzuje v čedalje trši led in trajen kristal... Kdo bi umel

izčrpno opisati vrste živali in gorske rastline, s katerimi se hrani divjad v gorah? Kar narava v drugih krajih ponuja le posamezno ali pičlo, to kaže, daje in razlaga v gorah obilno in vsepovsod, tako rekoč množično, in postavlja pred naše oči vse svoje bogastvo, vse svoje dragotine.

Zato gore zbujaajo največje občudovanje za vse naravne sile in raznolikost narave. V njih spoznamo »velikansko težo sveta«, s katero se hoče narava tako rekoč razodeti in ponuditi pokušnjo svoje moči, s tem da vzdiguje takšno težo, ki zraven tega še mogočno pritiska navzdol. Tukaj izvirajo bogati vrelci vod, ki so dovolj obilni, da namakajo zemljo. Na gorskih vrhovih so pogostna jezera, kakor da bi se narava poigravala in se veselila tega, da dviga vodo iz najglobljih vodnatih brezen. Daleč naokrog lahko vidimo, kako se ozračje napaja in pomnožuje z neznatnim izparevanjem gorskih vod. Ponekod pa je zaprt v velikih votlinah in povzroča potrese, ki so v nekaterih krajih stalni. V gorah je tudi ogenj, pri katerega učinkovanju nastajajo kovine, tako kakor pri kovaču. Drugod pričajo o obstajanju ognja zdravilni topli vrelci, zlasti v nekaterih krajih naše Švice. Dogaja se, da plameni bruhajo iz njih, kakor na Etni, Vezuvu in neki gori blizu Grenobla. Drugod pa je ogenj, četudi ni očiten, skrit v zemeljski notranjosti. Kajti zakaj neki se gore v dolgem nizu stoletij ne sesedejo, zakaj jih ne zdrobijo viharji, ki so jim izpostavljene, ne dež in ne hudourniki? Nedvomno je ogenj vzrok za nastanek gora in prav tako tudi njihovega trajanja. Če namreč naravne sile potisnejo ognjeno, v zemlji skrito gmoto kvišku, ubere slednja svojo pot, in če izbruhne, potegne za seboj, pa najsi bo luknja še tako majhna, velike zemeljske gmote.

Ker se tukaj silovitost vseh elementov in vse narave razodeva nakopičena na enem samem mestu, se ne moremo čuditi, če so stari v gorah častili nekakšno božanstvo in si potemtakem predstavljali mnoge gorske bogove, tako Favna, Satira, Pana, ki so jim pripisovali kozje noge ter jih imenovali polkožec, kozjenožec, in sicer zaradi surove gorske divjine in ker so se te živali dobro počutile na planinskih pašnikih. Imeli so jih za povzročitelje strahu, ker pri opazovanju takšnih gozdnatih in višinskih krajev popade srce nekakšna zgroženost, ki je večja mimo tiste, ki se zbujajo pri človeških stvareh. Predvsem pa je Pan prebivalec gora, prisproda vesolja, katerega osnovne sile so, kakor sem dejal, lastne goram in izvirajo iz njih in se njihova moč tam najbolj silovito razodeva. Zato je tudi Pan ovenčan z jelovo vejo, ker je jelka tesno povezana z goro, gozdovi in veličino. Za njegovega sina so naredili Bukolija, ki se je najprej naučil pasti živino. Vse od davnine čaščene boginje nimfe je moč srečati v odročnih zatočiščih gora... Diana, boginja lova, ljubi gore. Muze pohajajo po dvorščnem Parnasu in ljubkih logih Helikona ter vrhovih Jonije in Pirije. To so sicer bajke, a v njih tiči zrno resnice.

Toda kje iskati vzrok, da so gorski kraji tako bogati z gozdovi? Zato, ker je v njih mnogo hranilnih snovi in vodnih izvirov, ker pogosto dežuje in je mnogo snega, ki je namreč posebno koristen, ker se počasi tali in prodira v 177

tla ter ne preplavi na en mah zemlje in se razlije... Še mnogo je vzrokov, zakaj me pogled na gore nad vse prevzema, in ker so gore pri nas najvišje in, kakor slišim, z rastlinami mnogo bogatejše kot drugod, ni nič čudnega, če mi zbuja hrepenenje, ki me vabi,

naj jih obiščem, zraven tega pa me vabi tudi tvoje prijateljstvo...

Zbogom!

Zürich, meseca junija, v letu Gospodovem 1541.

(prev. F. Vogelnik)

POPOLNOMA RESNIČNA ZGODBA, KI JO DO PODROBNOSTI RAZUMEMO ŠELE NA KONCU

MOJE ŽIVLJENJE

Kmalu bo pet let, odkar sem šel v penzijo. Moje delo so prevzeli mlajši. Ja, ta naša današnja mladina! Raje se držijo bolj zase. Saj ne rečem, včasih se še vidimo in povedo mi kakšno zgodbo z izleta ali kakšno gorsko novičko. Tudi sam jim kdaj povem kakšno zgodbo iz starih časov, ko še nisem bil tako zdelan in grd, ko je bila moja koža še lepa, svetleča se in prav nič razpokana in ko sem še sam lahko premagoval dolge, strme klanca.

Kdaj sem se rodil, niti ni tako važno. Bolj pomembno je, da se imam za pravega Gorenjca. Moja družina je iz Žirov, kjer sem preživel del mladosti, dokler naju niso z bratom poslali v Ljubljano. Tam sva iskala delo in ga kmalu tudi dobila pri nekem privatniku.

Včasih sva kar nekaj dni ali tednov lenarila in čakala na delo. In kadar je prišlo delo in naju je šef poklical, sva bila vedno pripravljena.

Drugič pa sva morala cele dneve garati, ne glede na vreme. Delala sva v dežju, snegu, mrazu in vročini. Večkrat sva bila do vratu v vodi in nemalokrat premočena, ne samo do kože, ampak še malo čez. Vendar se nisva nikoli pritoževala in svoje delo sva vzorno opravljala.

Sem sploh omenil, kje sva z bratom delala? Aha, pozabil sem! Delala sva v hribih, gorah, redkokdaj v mestih. Morala sva varovati šefa.

Z bratom sva se vedno dobro razumela. Bil je in je še vedno moj najboljši prijatelj. Zelo mi je bil podoben, tako po zunanosti, kot tudi po duši. Najina edina razlika je bila, da je on levičar, jaz pa desničar. Tudi s šefom sem se dobro razumel. Nisva se veliko pogovarjala, še največ na planinskih turah, vendar je znal ceniti moja prizadevanja zanj in me je zanje dobro nagradil. In kaj vse smo skupaj doživeli...

Že prvi dan službe sem moral teči na Orle... Uf!

Največkrat smo hodili v gore v manjših skupinah. Šef, njegova prijateljica in mi štirje delavci, vendar tudi velikih ekspedicij ni manjkalo. Kje vse nisem bil!

Plezal sem v najvišjih slovenskih gorah, hodil po gorskih tratah Karavank, se sprehajal po gozdnih potkah zelenega Pohorja, kašljal zaradi zaprašenih poti Zasavskega hribovja, obiskal pa sem tudi druge dele Slovenije in zamejstva. Hodil sem celo po brezpotjih Durmitorja in po ekotični Šar planini.

Dobro se spominjam dogodka z začetka svoje kariere. Bilo je na novega leta dan, že kar dosti let nazaj. Večina jih je tisti dan počivala. Jaz že ne. S šefom sva šla na Grintovec. Na poti navzdol se je zgodila nesreča.

178 Šef jo je še dobro odnesel, njegovega prijatelja pa smo

reševali z marinerjem v dolino, saj helikopter ni mogel pristati. Škoda, nikdar se nisem peljal v helikopterju in vse kaže, da se tudi ne bom.

Ali pa tisti vzpon na Triglav pred dobrimi desetimi leti! Kakšna gneča! Na Kredarici smo se celo noč drenjali pod klopmi in mizami. Tisti srečnejši so našli svoj prostor na policah, o kakšnih posteljah pa, za nas, ni bilo niti za pomisliti. Kakšna diskriminacija! Tudi vzdušje med delavci je bilo slabo. Preveč je bilo novih, prenapetih važičev, ki gredo samo enkrat v življenju v gore, in še to prav tja — na Kredarico in na Triglav.

Čisto drugače je bilo v koči na Sedmerih. V lepi, novi zimski sobi smo celo noč sedeli pri peči in se zabavali. Vsi zaspani smo naslednji dan komaj zmogli pot v globokem snegu.

Delo je bilo posebno naporno pozimi, ko smo si morali zaradi ledu pomagati z derezami. Eden takšnih delovnih dni je bila tudi tura na Grossglockner. Zelo dobro nam je šlo. Zjutraj smo krenili iz Ljubljane, še isti večer pa smo nekateri že stali na 3797 metrov visokem vrhu. Med njimi smo bili tudi midva z bratom in najin šef. To je najvišja točka, kamor sem kdaj stopil.

Upal sem tudi na vzpon na Mont Blanc in južnoameriške Ande, a kaj, ko sem se medtem že postaral. Boleli so me podplati. Šef je takrat pokazal veliko razumevanja zame in me je celo poslal na operacijo. Vse je plačal iz svojega žepa. Res so me podplati potem manj boleli, a v takšni formi, kot sem bil nekoč, nisem bil nikoli več.

Ena zadnjih tur, ki sem jih opravil v svoji karieri, je bila zame tudi usodna. Bil sem že star in precej utrujen, ko naju je z bratom šef povabil na Mojstrovko. Pri teku po melišču navzdol sem zadel ob ostre skale in se poškodoval. Velikokrat sem se tako zadeval ob skale, se popraskal, vendar tako močno kot takrat, še nikoli. Na levi strani mi je zevala odprta rana. Prava luknja. Šef me je na Vršiču dolgo ogledoval in me zamišljen odpeljal nazaj v Ljubljano. Upam sem na operacijo, vendar se je šef tokrat odločil drugače. Z bratom sva morala v pokoj, šef pa je zaposlil nova dva delavca.

Pristala sva na polici v kleti, kjer bijeva boj z dolgočasjem. Plast prahu na naju se počasi veča. In ko bo prišla najina ura, naju bo šef pospremil do kontejnerja, mriški voz pa naju bo odpeljal do najinega zadnjega počivališča na Ljubljanskem barju.

Morda bova pa tam našla koga, ki bi zaposlil dva stara upokojenca...

Desni Gojzar Alpina
(Vezi PD Špič)